

TEFSİR KAYNAKLARINDAKİ İSRÂİLİYÂT ÜZERİNE

Muhammed İzzet Derveze (1888-1984)

Çev: Hüseyin ZAMUR*

Öz

Muhammed İzzet Derveze, Arap milliyetçiliğinin oluşmasına fikirleri ve eserleriyle katkıda bulunmuş, Filistin direniş hareketinin şekillenmesinde belirgin bir rol oynamış önemli bir şahsiyettir. Ayrıca kendisi modern dönem Kur'ân tefsiri ile ilgili yapılan çalışmaların önemli isimlerindendir. *Ettefsîru'l-Hadîs* adlı çalışması bu alanda yapılmış önemli eserlerdendir. Derveze, bu eserinde sureleri nüzul sırasına göre dizerek tefsir etmeye çalışmıştır. Derveze, bu makalede Tefsir ilminin önemli konularından biri olan İsrâiliyyât'ı ele almıştır. Bu makalede İsrâiliyyât konusunun farklı bir açıdan ele alındığı düşünüldüğünden Türkçeye çevrilmesinin faydalı olacağı kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İsrâiliyyât, Tefsir , Ehl-i Kitâb, Yahudi.

Tefsir kaynaklarında, özellikle de İbn Cerîr et-Taberî (ö.310/922), Beğavî (ö.516/1122), el-Hâzin (ö.741/1341), İbn Kesîr (ö.774/1373), Kurtûbî (ö.671/1273) ve benzeri âlimlerin yazdığı rivayet esaslı hacimli tefsirlerde, Kur'ân'da zikredilen Kur'ânî kıssalar, tarihi olaylar ve şahsiyetler farklı hadiseler çerçevesinde bu kıssaların, şahsiyetlerin ve hadiselerin detaylarını, keyfiyetlerini, yerlerini ve şartlarını ayrıntılı olarak açıklayan rivayetler vardır.

Bu rivayetler; Ka'bu'l-Ahbâr (ö.32/652-53[?]), Abdullah b. Selâm (ö.43/663-64), Sa'lebe el-Kurayzî (ö.?), Muhammed el-Kurayzî (ö.108/726[?]), İbn Cureyc (ö.150/767), İbn Nevf (ö?), Munebbih'in oğulları ve daha başka Müslüman olan Ehl-i Kitâb'a özellikle de Yahudi asıllı Müslümanlara dayandırılmıştır.

Bu rivayetlerde abartılar, aşırılıklar, garip ve hayretâmiz tasvirler vardır. Araştırmacılar, bu rivayetleri İsrâiliyyât olarak isimlendirmişlerdir. Bu rivayetleri Yahudilerin, ravileri ve kuran tefsiri ile uğraşanları gafil avlamak istedikleri desislerden/hilelerden biri olarak değerlendirmişlerdir. Yahudiler bu rivayetlerle Kur'ân'ı ve Müslümanların zihinlerini bulandırmak istemişlerdir.

Doğrusu İsrâilî rivayetler, tefsir kaynaklarındaki rivayetlerin çoğunluğunu oluşturmasa da, zikredilen ve zikredilmeyen; matbu ve matbu olmayan tefsir kitaplarını dolduran bu rivayetler büyük yer tutmaktadır.

Dolayısıyla Müslüman bu tefsir kitaplarında Kur'ân'ı tefsiriyle okumak istediği zaman İsrâilî rivayetler Kur'ânın özü olan ilkeleri, hükümleri ve tavsiyeleri geri itmiştir. Kendisinde hidayet, uyarı, öğüt, nur ve furkan olan Kur'ân'ın

Makale gönderim tarihi: 22.02.2018, kabul tarihi: 02.03.2018

Doi: 10.26791/sarkiat.397617

* Tefsir Kaynaklarındaki İsrâiliyyât Üzerine, Muhammed İzzet Derveze (1888-1984), Çev.: Hüseyin Zamur, el-Va'yu'l-İslâmî, Kuveyt, 1966, yıl,2, sayı. 19, Receb, Haziran.

muhkemleri ve cevheri olan ayetlerin manalarını örtmüştür. Şöyle ki bu rivayetler, Müslümanların düşüncelerinin Kur'ân-ı Kerîm'de geçen kıssalar, olaylar ve şahsiyetler hakkındaki ayrıntıları ve bunların zamansal ve mekânsal özellikleri ile uğraştırmasına ve onların bu tür bilgilere yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Artık Müslümanların müfessirlere sordukları soruların önemli bir kısmını bu konular oluşturmaktadır. Bundan dolayı İsrâiliyyât hakkında, “*Kur'ân-ı hedeflerinden, Müslümanların ise asıl ilgilenmeleri gereken konulardan tamamen saptırmıştır.*” gibi olumsuz bir yargıya varılmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'de geçen kıssaların ve şahsiyetlerin çoğu, Ehl-i kitâb'ın, Özellikle de Yahudilerin elindeki kaynaklarda da bulunmakta idi. Yahudilerin elinde büyük bir hacme ulaşmış ve eski ahit diye anılan birçok kitap bulunmakta idi. Bu kitaplar henüz Arapçaya tercüme edilmiş değildi. Ehl-i kitâb; kıssaların, şahsiyetlerin ve olayların ayrıntıları ile alakalı sorular soran ravilere ve tarihçilere bu tür rivayetleri aktarırlardı. İnsanlar da rivayetlerdeki mübalağalı anlatımlara, içinde barındırdığı acayıplıklara ve ilginçliklere bakmadan ve onları tahkik etmeden aktarırlardı.

Ehl-i kitâb -çoğu kere- aktardıkları rivayetleri genellikle Tevrat diye isimlendirdikleri ve ellerinde mütedavil olan kitaplara nisbet ederlerdi. İlk dönem raviler ve müellifler ise bu kitapların yazıldığı dilleri bilmemekteydiler.

Buhârî (ö.256/870)'nin Ebu Hureyre (ö.58/678)'den rivayet ettiği nebevi bir hadise göre Ebu Hureyre şöyle demiştir: “*Ehl-i kitâb Tevrat'ı İbranice okur Müslümanlara Arapça tefsir ederlerdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber 'Ehl-i kitâb'ı ne doğrulayın ne de yalanlayın. Biz Allâh'a, bize indirilene, Hz. İbrahim'e, Hz. İsmail'e Hz. Ya'kûb'a, nesillerinden gelen peygamberlere, Hz. Musa ve Hz. İsa'ya indirilene ve diğer peygamberlere, Rablerinden indirilen her şeye iman ettik. Biz bunların arasında ayırım yapmayacağız ve biz ona teslim olacağız' deyin.*”

Buhârî ve Tirmizî (ö.279/892) Abdullah b. Ömer (ö.73/692)'den Onunda, da Resulüallah'tan rivayet ettiği Başka bir nebevi hadis de bulunmaktadır. Bu hadiste şöyle denilmiştir: “*İsrail oğullarından nakilde bulunun bunda bir sakınca yoktur. Kim bana bilerek benim adıma yalan söylerse cehennemdeki yerine hazırlansın.*”

Kur'ân-ı Kerîm'de, Yahudi asıllı Müslüman alimler ve ilimde derinleşenler Nisa süresinin “*Fakat onlardan ilimde derinleşmiş olanlar ve mü'minler, sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler.....*”¹ ayetinde övülmüşlerdir.

Yahudilerin bilgiçlik taslaması

Yahudi âlimleri Müslümanlara karşı bilgiçlik taşıyorlar, dini ve dini olmayan konularda onlara olan üstünlükleriyle övünüyorlardı. Aşağıdaki birçok ayette buna işaret edilmiştir.

“*Onlar iman edenlerle karşılaşınca, "İman ettik" derler. Birbirleriyle baş başa kaldıklarında da şöyle derler: "Rabbimizin huzurunda delil olarak kullanıp sizi*

¹ Nisa, 4/162.

sustursunlar diye mi, Allah'ın (Tevrat'ta) size bildirdiklerini onlara söylüyorsunuz? (Bu kadarcık şeye) akıl erdiremiyor musunuz?"²,

"Kendilerine ellerindeki (Tevrat'ı) tasdik eden bir kitap (Kur'an) gelince onu inkâr ettiler. Oysa, daha önce (bu kitabı getirecek peygamber ile) inkarcılara (Arap müşriklerine) karşı yardım istiyorlardı...."³

"Onlardan (Kitap ehli) bir grup var ki, Kitab'dan olmadığı halde Kitab'dan sanasınız diye (okudukları) Kitap'tanmış gibi dillerini eğip bükerler ve "Bu, Allah katındandır" derler. Hâlbuki o, Allah katından değildir. Bile bile Allah'a karşı yalan söylerler."⁴

"Ey Kitap ehli! Niçin hakkı batıla karıştırıyor ve bile bile gerçeği gizliyorsunuz? (71) Kitap ehli) bir grup, "Mü'minlere indirilene günün başlangıcında inanın, sonunda da inkar edin, belki onlar (size bakarak) dönerler" dedi."⁵

Bütün bu ayetler, ilk dönem ravilerin ve derleyicileri Ehl-i kitâbın sözlerini ve açıklamalarını olduğu gibi kabul etmelerine, kitaplarında nakletmelerine ve kendilerinden sonra gelecek olan derleyicilere kaynak ve malzeme olması için aktarmalarına yöneltmiştir. Böylece bu rivayetler, asır asır ilk dönem hacimli tefsir kaynaklarının çoğunda yaygınlaşmıştır. Çünkü mutaahhirûn âlimleri mutakaddimûn âlimlerinden naklediyorlardı. Hatta çağdaş kitapların müellifleri de onların yaptığının aynısını yapmışlardır. Bu tür rivayetler birinci derecede Ehl-i kitâb'dan İslam'a girmiş olanlardan aktarıldığından dolayı bunlara İsrâiliyyât denilmiştir.

Tefsir kaynaklarında yer alan bazı rivayetler, ilk asırdan itibaren Müslümanların Kur'ân-ı Kerîm'de geçen şahsiyetler, isimler, olaylar ve kıssalar ile ilgili bazı ayrıntıları Ehl-i kitâb'a sorduklarını göstermektedir. Buna bir örnek olarak müfessirlerin Kehf sûresinin Zulkarneyn ile ilgili ayetler siyah balçıkta aktardıkları şu rivayet gösterilebilir. Bu rivayette "Güneşin battığı yere varınca, onu siyah balçıklı bir su gözesinde batar (gibi) buldu. Orada (kâfir) bir kavim gördü. "Ey Zulkarneyn! Ya (onları) cezalandırırsın ya da haklarında iyilik yolunu tutarsın" dedi"⁶ ayetinde geçen (في عين حمينة) ibaresiyle ilgili İbn Abbâs (ö.68/687-88) ile Muaviye (ö.60/680) arasında geçen bir ihtilaftan söz edilmiştir. Muaviye, bu ibareyi (في عين حمينة) "sıcak su çıktı" anlamında okumuştur. İbn Abbâs, ise (في عين حمينة) "siyah balçık" anlamında okumuştur. Bunun üzerine ikisi, Ka'bu'l-Ahbâr'ın hakemliğinde anlaştılar ve ona "güneş'in batması Tevrat'ta nasıl geçmektedir?" diye sordular. Ka'b da onlara ibarenin "طينة سوداء" "siyah balçık" anlamında geçtiğini söyler. Ka'b'ın cevabı İbn Abbas'ın görüşüyle uyuştur.

İlk dönemde Müslümanların bazı şeyleri Ehl-i kitâb'a sorduklarına dair başka bir örnek de Ebu Hureyre ve başka bir sahabe arasında geçen, cuma gününde Allâh'ın

² Bakara, 2/76.

³ Bakara, 2/89.

⁴ Âlû İmrân, 3/78.

⁵ Âlû İmrân, 3/72-73.

⁶ Kehf, 18/86.

kullarının dualarını kabul ettiği saat hakkındaki ihtilafıdır. Bu saatin bilgisi Buhârî, Muslim (ö.261/875) Tirmizî ve Nessâî (ö.303/915)'nin Ebu Hureyre'den onun da Hz. Peygamberden rivayet ettiği bir hadiste geçmektedir. Bu hadiste Hz. Peygamber şöyle demiştir: “*Cuma gününde öyle bir saat vardır ki kim bu vakitte Namaz kılarken bir şey dilerse mutlaka Allâh onu kabul eder.*” Bu iki sahabe “icabet saatinin” her Cuma gününde mi yoksa yılda sadece bir Cuma gününde mi olduğu konusunda ihtilafa düşünce Ka‘bu’l-Ahbâr’ı aralarında hakem kılmakta anlaştılar ve bu konuyu Ka‘b’a sordular. Ka‘b, “icabet saatinin” yılda sadece bir Cuma gününde olduğunu söyleyince Ebu Hureyre buna itiraz edip “icabet saatinin” her Cuma gününde olduğunu söyler. Bunun üzerine Ka‘b Tevrât’a başvurur ve döner şöyle der: “*Tevrat Ebu Hureyre ile uyuşmaktadır.*”⁷

Bu iki cevap -eğer rivayetler sahih ise- ki sahih olmamaları için hiçbir engel yoktur.- yanılma(tedlîs)tir. Çünkü Tevrat’ta Ka‘b’a sorulanlar ile ilgili herhangi bir şey bulunmamaktadır. Ancak sahabenin Tevratın naslarını öğrenmek için Ehl-i Kitâb’a sormaktan başka yolları olmadığı için Ka‘b’ın cevabını kabul etmişlerdir. Ehl-i Kitâb/Yahudiler bilgiçlik tasladıklarından dolayı sahabenin gözünde onlar çeşitli ilimlerde kendilerinden daha üstündü. Bu söylediğimiz şu hakikat ile de örtüşmektedir. Hz. Peygamberin hadislerinde ve Kur’ân-ı Kerîm’in birçok yerinde ifade edildiği gibi Arapların ümmi bir millet idi. Bunun yanında Ehl-i Kitâb ve özellikle de Yahudilerin ellerinde pek çok dini kutsal kitap bulunuyordu. Onlar medeni bir çevrede yaşıyorlar ve hayatın değişik evrelerinde nesilden nesile deneyimlerini kendilerinden sonra gelenlerle paylaşıyorlardı. Hz. Peygamber de Müslümanların Ehl-i Kitâb’dan nakilde bulunmasında bir sakınca olmadığını emretmiştir. Ayrıca onların Tevrat’a dayandırdıkları şeyleri dinlemelerini ve daha önce aktardığımız iki hadiste geçtiği gibi “onları ne yalanlamalarını ne de tasdik etmelerini” emretmişti. Bundan dolayı raviler daha sonra da müfessirler kitaplarında herhangi bir inceleme ve eleştiri yapmaksızın bu rivayetleri naklettiler.

Biz, Ehl-i Kitâb’ın Müslümanlarından rivayet edilenlerin çoğunun bu şekilde olduğunu düşünüyoruz. Yani bu rivayetlerin; Müslümanların Kur’ân-ı Kerîm’de geçen olaylar, şahsiyetler, isimler ve meseller hakkındaki ayrıntıları hakkında Ehl-i Kitâb’a sordukları soruların cevaplarından oluştuğunu düşünüyoruz. Cevapların bazıları uzun bazıları ise kısa kısa idi. Ehl-i Kitâb, verdikleri bu cevapları ellerinde bulunan Kitaplara dayandırıyorlardı. Dinleyiciler de bunları olduğu gibi kabul ediyor, raviler onu aktarıyor, derleyiciler de kitaplarına alıyorlardı. Çünkü ilk üç asırdaki derleyiciler, raviler ve soru soranlar açısından bunların sıhhatini ispatlayabilecekleri herhangi bir yol yoktu. Bu onların herhangi bir açıklama ve yorum yapmadıkları anlamına gelmemektedir.

Müfessirlerin Mesuliyeti

Yukarıda geçen ifadelerden de anlaşıldığı üzere zihinleri boş şeyler ile meşgul etmesi ve bulandırması, Kur’ân-ı Kerîm’deki ilkelerin ve cevherlerin üzerine örtmesi nedeniyle, tefsir kitaplarındaki İsrâiliyyâtın bütün sorumluluğu veya önemli bir kısmı (genel olarak kabul edildiği gibi) sadece Ehl-i Kitâb’dan

⁷ Bu konuda tefsir kitaplarında birçok örnek bulunmaktadır. Ancak Dergi bu ayrıntılara uygun olmadığı için bu iki örnek ile yetindik.

Müslüman olanlara yüklenemez. Belki bu sorumluluğun büyük payını ilk dönem ravileri ve müelliflerine aittir. Bu konuda İsrailiyat ile ilgili soru ve cevapları ve açıklamaları kitaplarında aktaran ancak kitapları bize ulaşmamış olan ilk derleyiciler ile onlardan sonra gelen ve kitapları bize ulaşmış olan müellifler aynı derecede mesuldür. Zira onların tümünün; sapı samandan, hakikati batıldan ve doğruyu yalandan ayırabilme kabiliyetine sahip oldukları ve ilk bakışta bile bu rivayetlerin akla mantığa ve gerçekliğe aykırı olduğunu, bu rivayetlerin sahih hiçbir rivayet ile desteklenmediğini görme kabiliyetine sahip oldukları varsayılır. Müellifler eserlerinin önemli bir kısmını hatta büyük bir kısmını bu tür rivayetler ile doldurmanın okuyucuların zihinlerini bulandıracağını, Kur'ân'ın muhkem ayetlerini asıl hedefinden saptıracağını biliyor olmalıydılar. Ayrıca müellifler önemsenmesi ve ortaya çıkarılması gereken hakikatin, Kur'ân'ın muhkem ayetlerinin mekasıdları olduğunu, başka bir şey olmadığını bilmeleri gerekirdi. Onlar; İnsanları doğru yola iletmek, toplumu uyarmak ve hem dünya hem de ahirette insan ve insanlığın salahına/faydasına olan hikmetlerin ve hedeflerin vurgulanması gerektiğinin farkında olmalıydılar.

Yine Kur'ân-ı Kerîm'deki ayetlerin; sırf kendi zatları için değil, bilakis temsîl, hatırlatma, terğîb, terhîb, ibret ve nasihat amacıyla Allâh'ın hikmeti doğrultusunda bu üslup ile indiğini, böylece muhkem ayetler ile mekasıdlarını belirlemeye destek olduğunu bilmeleri gerekirdi. Ayetin siyakının, ibaresinin, ayetler arasındaki az veya çok olan üslup çeşitliliğinin ortaya konan hedefin kati deliller ile belirlenmesine yardımcı olduğunu bilmeleri gerekirdi. Yine hikmeti ilahi gereği durulacak yeri bilmeleri ve Kur'ân-ı Kerîm'in asıl maksadını aşan faydası olmayan dinen bilinmesi gerekmeyen bilgileri yığmamaları gerektiğinin farkında olmalıydılar.

Kutsal kitaplar tercüme edildikten ve barındırdıkları tutarsızlıklara, değişiklikler, tahrif ve efsaneler bilindikten sonra bu bilgilere muttali olabilmiş özellikle mutaahhirun âlimlerinden az veya çok kimi müfessirler, tefsir kitaplarında rastlanılan bu tür rivayetlerin bazılarını eleştirel ve inkârcı bir tavır takınmışlardır. Ancak gerçek olan şu ki bu tavır âlimlerin tümü veya geneli tarafından takınılmamıştır. Hatta İsrâiliyyâtı ciddi şekilde eleştiren tenkitçilerin ve düşünürlerin bile birtakım münasebetler ile kutsal kitaplarda bulunmayan, kutsal kitaplar ile yakından uzaktan bir alakası olmayan çoğu İsrâilî haberi hiçbir eleştiriye tabi tutmadan ve yalanlamadan eserlerine aldıkları görülmektedir.

Örnekler

İlk dönem tefsir kaynaklarında Kur'ânî kıssalar, şahıslar isimler ve olaylar ile ilgili ayrıntılarıyla aktarılan birçok bilgi, Ehl-i kitâb âlimlerinden olmayan İbn Abbâs (ö.68/687-88) Abdullah b. Ömer (ö.73/692, Ebu Hureyre (ö.58/678), Ebu Zer (ö.32/653)r, Abdullah b. Câbir (ö.?), Mesrûk (ö.63/683 [?]), Mucâhid (ö.103/721), 'İkrime (ö.105/723), Hasan-ı Basrî (ö.110/728), Dahhâk (ö.105/723) Sa'îd b. Cubeyr (ö.94/713 [?]), Zeyd b. Eslem (ö.136/754), 'Atâ (ö.114/732), Tâvûs (ö.106/725), İbn İshâk (ö.151/768), gibi diğer sahabe ve tabiîne nisbet edildiğini belirtmemiz gerekir. İlk dönem tefsir kitaplarında Kur'ânî kıssalar, şahıslar, isimler ve olaylar ile bağlantılı akla, mantığa, gerçekliğe dayanmayan hayali, ilginç ve abartılı hikâyelere benzeyen rivayetler aktarılmıştır. Muteber hadis kitaplarında bulunmayan bu rivayetlerin bazıları Merfu hadis formatında

nakledilmiştir. Bundan dolayı bu rivayetlerin tümüne İsrâiliyyât denilmesi doğru değildir. Bunlara İsrâiliyyât denilmesi tağlib babındandır.

Kur’ân-ı Kerîm’de var olan Hûd ve Ahkâf’taki Ad kavmi, Tubbe’, Salih ve Hicr’deki Semûd kavmi, Şu‘ayb ve Medyendeki kavmi, Eshâb-ı Eyke, Ress ehli, Lokman, Zu’l-Karneyn ve Eshâbu’l-Kehf gibi bazı kıssalar şahsiyetler, isimler ve olaylar hakkındaki birtakım beyanatlar, kutsal kitaplarda özellikle de eski ahitte bulunmamaktadır.

Çünkü bu kavim ve şahsiyetler Arap’tır veya en azından İsrail milletinden değillerdir. Bunların yanı sıra Hz. İbrahim kıssaları ile ilgili zikredilen bazı ayrıntılar da kutsal kitaplarda yer almamaktadır. Bunların tümüne örnek vermek makaleyi/konuyu uzatacağından sadece iki kısa örnek vermekle yetineceğiz.

Birinci örnek:

Hz. İbrahim’in Hz. İsmail ile Kâbe’yi inşa etmesi ile ilgili ayetin siyahında Katade’den rivayet edildiğine göre “ *Allâh, Âdem’i yere indirdiğinde beraberinde Kâbe’yi de indirmiştir. Âdem Hindistan’a indirilmiştir. Ayakları yerde olmasına karşın başı göklere/bulutlara ulaşıyordu. Melekler ondan korktuğundan boyu altmış zira⁸ olacak şekilde kısaltıldı. Hz. Âdem artık yeryüzünde meleklerin seslerini ve tesbihatını duyamadığından üzüldüğü için bu durumu Allâh’a arz etti. Bunun üzerine Allâh ona şöyle seslendi: ‘ey Âdem ben sana öyle bir ev indireceğim ki arşımın etrafında dönüldüğü gibi bu evin de etrafında dönülecektir. Yine benim arşımın yanında nasıl ibadet ediliyor ise bu evin de yanında ibadet edilecektir.’ Âdem bu sözden sonra Allâh’ın indirdiği eve doğru yürümeye başladı. Yürürken adımlarını o kadar uzun attı kik attığı her bir adımı bir çöl uzunluğunda idi. Hz. Âdem Mekke’deki bu eve vardı ve evi tavaf etti. O ve ondan sonra gelen peygamberler de bu evi tavaf ettiler.”⁹*

İkinci örnek:

Hz. İbrahim ile Nemrûd arasında geçen münazaranın siyahında Suddi? (ö.127/745)’nin Zeyd b. Eslem (ö.136/754)’e dayandırdığı bir rivayette Zeyd diyor ki: “ *Nemrûd’un yanında bolca yiyecek bulunurdu. İnsanlar erzak almak için ona giderlerdi. Bir seferinde erzak için Nemrûd’a gidenlerin arasında Hz. İbrahim de bulunuyordu. Hz. İbrahim ile Nemrûd arasında yaşanan bu tartışmadan dolayı Nemrûd diğer insanlara verdiği erzaktan Hz. İbrahim’e vermedi. Hz. İbrahim Nemrûd’un huzurundan hiçbir şey alamadan çıktı. Ailesine/evine yaklaştığında bir toprak tepesinden iki heybe toprak doldurdu. ‘Bunları aileme götürürsem ailemin ilgisini çeker’ dedi. Nihayet eve vardığında yükünü indirdikten sonra bir şeye yaslanıp yattı. Eşi Sara heybelere baktığında heybelerin güzel yiyecekler ile dolu olduğunu gördü. Bu yiyecekler ile yemek pişirdi. Hz. İbrahim uyandığında eşinin hazırladığı yemekleri gördü. Eşine, ‘Bunlar size nereden geldi?’ diye*

⁸ Zira, parmak uçlarından dirseğe kadar olan kısma denk düşen uzunluk biriminin adıdır. Zira, ortalama 0,57417 m²dir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Zira>

⁹ Bkz. İbn Kesîr, Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘Azîm, Tahkîk Sâmi b. Muhammed es-Selâme, Dâru Taybe,1999, yy, c.I, s.433-434.

sordu. Eşi 'senin getirdiklerinle hazırladım.' deyince Hz. İbrahim bunların Allâh Azze ve Cell tarafından kendilerine bir rızık olduğunu anladı.”

Rivayetin devamında Zeyd b. Eslem şöyle dedi: “ Allâh bu zalim hükümdara Allâh'a iman etmesi için bir melek gönderdi. Ancak Nemrûd iman etmedi. Sonra melek onu ikinci ve üçüncü defa iman etmeye davet etti. Ancak Nemrûd yine iman etmedi. Bunun üzerine melek: 'Sen kendi ordularını topla ben de kendi ordularımı toplayacağım.' dedi. Nemrûd sabaha karşı asker ve ordularını topladı. Allâh, üzerlerine güneşin görülmesini engelleyecek kadar büyük bir sivrisinek ordusu gönderdi. Allâh'ın onlara musallat ettiği bu ordu, onların etlerini yiyerek, kanlarını içerek sadece kemiklerini bıraktı. Sivrisineklerden birisi Nemrûd'un burun deliklerinden içeri girerek orada 400 yıl kaldı. Böylece Allâh onu bu sivrisinek ile cezalandırdı. Nitekim Nemrûd 400 yıllık bir serede başına demir çubuk ile vura vura helak olmuştur.”¹⁰

Ancak bu meselenin başka bir yönü de bulunmaktadır. Biz ister Ehl-i Kitâb'dan olmayan sahabe ve tabiundan rivayet edilmiş olsun, ister Müslüman olan Ehl-i Kitâb'dan rivayet edilmiş olsun, bu garip ve acayip açıklamaların, sorulan bir soruya cevap verenler veya bir mesele ve kıssaya açıklık getirenler tarafından uydurulduğunu düşünmüyoruz. Çünkü bu onların hepsinin yalancı ve uydurmacı olmalarını gerektirir ki biz onları böyle bir durumdan tenzih ederiz. Ve bu açıklamaların onların çevrelerinde mütedavil olduğunu tercih ediyoruz. Bu bilgiler büyük olasılıkla bize ulaşmayan kimi kitaplarda ve sayfalarda bulunmaktaydı.

Sadece Kur'ân'da geçen bazı haberler

Kur'ân'da, bazı Peygamberlerin, kavimlerin, olayların ve şahısların haberleri bulunmaktadır. Bu bilgiler bu gün tedavülde olan Tevrat'ta yer almamaktadır.

- 1- Mesela Hz. Âdem'in yaratılışı ve hilafeti konusunda Allâh ile melekler arasında geçen diyalog,
- 2- Allâh'ın meleklerle Âdem'e secde etmelerini emretmesi ve İblis'in secde etmemesi,
- 3- Hz. Nuh'un oğullarından birinin gemiye binmemesi ve boğulması,
- 4- Hz. Âdem'in tövbesi ve Allâh tarafından kabulü,
- 5- Hz. İbrahim'in babası ve kavmi kıssası,
- 6- Hz. İbrahim'in zürriyetinden bir kısmını Kâbe'nin etrafına yerleştirmesi,
- 7- Hz. İbrahim'in İsmail ile birlikte Kâbe'yi inşası,
- 8- Firavun'un sihirbazlarının iman etmesi,
- 9- Firavun ailesinin müminleri,
- 10- Hz. Davud'un zırh yapması,
- 11- Ekin'e (Bağa) girmiş koyun sürüsü konusunda Hz. Davut ile Hz. Süleyman'ın hüküm vermesi,
- 12- Atların ve kuşların Hz. Davud'un emrine verilmesi,

¹⁰ Biz burada İbn Kesîr'den bu iki örnek ile iktifa ediyoruz. Bu iki örneği seçmemizin nedeni çok ilginç olduğundan değildir. Bu tefsirde bu iki örnekten daha ilginç rivayetler de bulunmaktadır.

- 13- Cinlerin, Rüzgârların ve kuşların Hz. Süleyman'ın emrine verilmesi,
 14- Cinlerin, Hz. Süleyman için mabetler ve heykeller yapmaları, ona dalgıçlık yapmaları ve Hz. Süleyman'ın onları zincirlere vurması,
 15- Sebe kraliçesi, Tahtı ve Hüdhüd kıssası,
 16- Billurdan yapılmış Saray,
 17- Kendisine ilim verilen birinin Sebe melikesinin tahtını bir göz açıp kapanıncaya kadarki bir zamanda getirmesi,
 18- Hz. Süleyman'ın tahtına atılan ceset,
 19- Çalımlı ve soylu atlar,
 20- Hz. İsa'nın Hz. Muhammed hakkındaki sözleri, O'nu müjdelemesi ve Hz. Muhammed'in Tevrat ve İncil'de açık bir şekilde geçen vasıfları,¹¹
 21- Hz. İsa'nın gökten inen sofrası ve beşikteyken konuşması vb.

Bunların yanında Kur'ân-ı Kerîm'de Tevrat'ta bulunan bilgilere az veya çok aykırı olan birçok bilgi de bulunmaktadır. Mesela: Buzağı yapmak Kur'ân'da Samirî'ye nisbet edilirken Tevrat'ta Hz. Hârun'a nisbet edilmiştir. Hz. Yusuf'un gömleğinin yırtılması ve Azîz'in hanımını arzulaması, ayrıca Hz. Yunus, Hz. Eyyub, Hz. Zekeriyya, Hz. Meryem ve annesinin kıssası hakkında Kur'ân'da geçen anlatımı Tevrat'takinden farklıdır.

Biz, elimize ulaşmayan kimi kitap ve sahifelerde Kur'ân-ı Kerîm'de bulunan ifadelere uygun anlatımların bulunduğunu düşünüyor ve buna inanıyoruz. Bu bilgilerin günümüzdeki mevcut Tevrat'ta zikredilmemesi ya da Kur'ân'a aykırı bir şekilde zikredilmesi fark etmez. Biz, Ehl-i Kitâb'dan Müslüman olanlardan veya Ehl-i Kitâb'dan olmayan sahabe ve tabiundan gelen rivayetlerde bulunan pek çok açıklamaların günümüze ulaşmayan bu kitap ve sayfalarda bulunduğu inanmaktayız.

Bugün ki Kitâb-ı Mukaddes'te Hz. Musa, Hz. Yuşâ', Hz. Davud, Hz. Süleyman dönemleriyle bunların dışında daha birçok dönem ile ilgili çok sayıda kitaptan bahsedilmektedir. Ancak bu kitaplar bugün Tevrat'ta bulunmamaktadır. Tevrat'ta adı geçip günümüzde bulunamayan kitaplardan biri Hz. Musa'ya nisbet edilen Tevrat'tır. Ayrıca Hz. Musa'nın eliyle yazmış olduğu ve Allâh'ın hükümlerini ve tavsiyelerini derlediği Tevrat, levhalar, Rabbanî ilahiler olarak vasıflandırılan ve derlenen kitaplar Kitâb-ı Mukaddes'te bulunmamaktadır. Örneğin: Yâşer(HaYashar), Adiy(?), Ahilû(Ihilu), Şilû(Şilo)'nun kitapları ve İsrail ile Yahuda krallarından her birinin dönemlerindeki haberler vb. birçok kitap misal olarak zikredilebilir.

Meselenin bu yönü, ilk dönem ravilerin ve derleyicilerin daha sonra nesilden nesile onlardan nakillerde bulunanların ve derleyenlerin, bu garip/acayip rivayetleri ve açıklamaları nakledenlerin, tefsir kitaplarını büyük ölçüde bunlarla dolduranların, bu rivayetlerin zihinleri bulandırmasına ve Kur'ân'nın muhkemlerinin üzerini örtmesine sebep olanların sorumlu olduğuyla ilgili sözümüzü hafifletmez. Çünkü bu rivayetlerin kitaplarda veya sayfalarda varid

¹¹ Hz. Peygamber (s.a.s)'in Ahmed ve Muhammed isimleri ve Hz. İsa'nın Hz. Peygamberi müjdelemesi Kahire'de basılan Barnaba İncil'inde bulunmaktadır. ...

olduğu varsayılması bunların olduğu gibi tefsir kitaplarına aktarılmasını mazur göstermez. Zira onlar bu rivayetleri olduğu gibi aktarmanın zararlı olabileceğini fark ve idrak etme gücüne sahiplerdi. Ayrıca bunların aktarılmasının gerekli olmadığını ve ilahi hikmet gereği bir üslup ile nazil olan Kur'âni hedeflerden olmayan işlerde bir artırma olduğunu idrak edebilirlerdi. Ve tenzil hikmeti irad edilmesini gerektirdiğinde durmanın vacip olduğunu anlayabilirlerdi.